



## **QORTI CIVILI PRIM'AWLA**

**ONOR. IMĦALLEF TONI ABELA LL.D.**

**Seduta ta' nhar il-Ħamis, 10 ta' April, 2025**

**Numru 1**

**Rikors Numru 405/2019 TA**

**Clayton Camilleri (K.I. 67087 (M))**

**vs**

- 1. Ivan Zammit (K.I. 294673 (M)) f'ismu proprio u bħala direttur ta' Float Glass Limited (C 17222) għan-nom u in rappreżentanza tal-istess**
- 2. Carmel Abela (K.I. 682258 (M)) u Kyle Debono (K.I. 268391 (M)) f'isimhom proprio u bħala diretturi ta' Windmill Services Limited (C 72144) għan-nom u in rappreżentanza tal-istess**

### **Il-Qorti:**

Rat ir-rikors ġuramentat tal-attur ippreżentat fil-25 ta' April 2019 li permezz tiegħu ppremetta u talab is-segwenti:-

*"1. Illi l-esponenti kien impjegat mas-soċjeta' intimata Windmill Services Limited (C72144) li tagħha l-konvenuti Carmel Abela u Kyle Debono huma diretturi;*

*2. Illi nhar it-8 ta' Awwissu 2016 għall-ħabta tat-3.10 pm, ġewwa l-Fabbrika tas-soċjeta' intimata l-oħra Float Glass Limited (li tagħha l-konvenut Ivan Zammit huwa direttur) li tinsab MRA026B ġewwa l-Qasam Industrijali tal-Marsa, l-esponenti korra bil-konsegwenza li huwa sofra danni ingenti kif ukoll diżabilita' permanenti, liema incident*

*seħħ waqt il-ħin tax-xogħol u matul il-qadi ta' dmirijietu bħala ħaddiem tas-soċjeta' intimata Windmill Services Limited u dak kif juri r-rapport maħruġ mill-isptar Mater Dei, hawn anness u mmarkat Dok. "A", kif ukoll rapport li sar ġewwa l-Għassa tal-Pulizija ta' Haż-Żabbar, hawn anness u mmarkat Dok. "B";*

- 3. Illi bħala konsegwenza diretta ta' dan l-inċident, l-esponenti soffra debilita' permanenti ta' dsatax fil-mija (19%) u dan kif juri r-rapport mediku tal-konsulent fil-kirurgija estetika Raymond DeBono li qiegħed jiġi hawn anness u mmarkat bħala Dok. "Ċ";*
- 4. Illi inoltre l-konsulent fl-ortopedija Raymond Gatt iċċertifika li s-sintomi tal-esponenti li għandhom x'jaqsmu ma' uġiegħ u mixi huma ta' natura permanenti filwaqt li l-esponenti qiegħed ukoll isofri minn debilita' permanenti fl-għaksa x-xellugija liema diżabilita hija ta' sebgħa fil-mija (7%) u dan kif jidher mir-rapport mediku hawn anness u mmarkat bħala Dok. "D";*
- 5. Illi barra minn hekk, l-esponenti inkorra u għadu qed jinkorri diversi spejjeż mediċi kif jidher mill-irċevuti hawn anness u mmarkati bħala Dok. "E", "F" u "Ġ", oltre għal spejjeż relatati ma' telf ta' qliegħ, kemm issa kif ukoll fil-futur;*
- 6. Illi barra minn hekk, il-ħajja personali tal-esponenti giet affetwata konsiderevolment u anke għaliex:*
  - (i) Ma setax jibqa' jagħmel ix-xogħol li kien qiegħed jagħmel qabel l-inċident.*
  - (ii) Ix-xogħol li qiegħed jagħmel bħalissa huwa inqas strapazzanti b'detriment għall-qliegħ tiegħu.*
  - (iii) Kellu jnaqqas attivitajiet ta' interess personali bħas-sajd.*
  - (iv) Ma jistax jgħin f'xogħol tad-dar u għandu wkoll bżonn ta' għajjnuna f'affarijiet personali ta' kuljum, fosthom sewqan.*
  - (v) Ġie affetwat b'mod negattiv għaliex l-esponenti huwa konxju tad-diversi marki viżibbli li għandu fuq ġismu b'konsegwenza ta' tali inċident.*

7. *Illi jirriżulta li tali inċident seħħ minħabba imperizja, negligenza, non curanza u nuqqas ta' osservanza ya' regoli da parti tas-soċjetajiet intimati jew min minnhom u/jew tad-diretturi tagħhom, konvenuti wkoll, u/jew min minnhom u dan għal diversi raġunijiet fil-mori tal-kawża nkluż:*

- (i) L-inċident seħħ f'parti tal-fabbrika li fiha kien hemm il-makkinarju u kwindi kellhom jidhlu ħaddiema tal-Float Glass u mhux ta' terzi sabiex iġorru l-ħġieġ li eventwalment waqa' fuq l-attur biex jaċċedi f'din il-parti tal-fabbrika u jgħorr il-ħġieġ.*
- (ii) Din l-istess parti tal-fabbrika ma kien fiha ebda sinjal li juri li l-aċċess huwa ristrett.*
- (iii) L-art tal-fabbrika f'din l-istess parti hija art tal-konkos u kien hemm residwi ta' affarijiet mal-art li wassal biex il-kavallott li fuqu kien hemm il-ħġieġ jinqaleb u b'konsegwenza ta' dan korra l-esponenti.*
- (iv) Ma kien hemm ħadd jagħmel superviżjoni – la min-naħa tas-soċjeta' Float Glass Limited u wisq anqas min-naħa ta' Windmill Services Limited, liema soċjetajiet kienu t-tnejn responsabbli għas-saħħa u s-sigurta' tal-attur fuq il-post tax-xogħol.*
- (v) Illi da parti tagħhom, il-konvenuti Carmel Abela u Kyle Devono naqsu milli jieħdu miżuri biex jevitaw danni u/jew korrimenti fuq il-post tax-xogħol;*
- (vi) Illi l-intimati naqsu milli jieħdu l-prekawzjonijiet kollha sabiex jiġu evitati riskji, naqsu milli jevalwaw riskji u naqsu milli jieħdu l-miżuri kollha possibbli biex jiproteġu lill-attur fuq il-post tax-xogħol.*

8. *Illi minkejja li l-intimati ġew debitament interpellati sabiex jersqu għal-likwidazzjoni u ħlas ta' danni sofferti mill-esponenti b'ittra uffiċjali u ċjoe l-ittra bin-numru 2381/2018, kif ukoll ittra bonarja, kopji ta' liema qiegħdin jiġu hawn annessi u mmarkati bħala Dok. "H" u "I", l-intimati naqgħu inadempjenti;*

9. *Illi bill sal-lum, minkejja d-diversi interpellazzjonijiet l-intimati baqgħu inadempjenti, l-esponent ma baqgħalu ebda triq oħra għajr li jipproċedi bl-odjern kawża stante li sofru danni u għadu jsofri danni minħabba dan l-inċident;*

*Illi r-raġuni ta' din it-talba hi illi l-esponenti korra waqt il-qadi ta' dmirijietu nhar it-8 ta' Awwissu 2016 u dan minħabba imperizja, negligenza, non curanza u nuqqas ta' osservanza da parti tal-intimati, u sal lum għadhom ma ħallsux id-danni sofferti mill-esponenti kawża tal-inċident;*

*Għaldaqstant l-esponent jitlob bir-rispett illi din l-Onorabbli Qorti, prevja d-dikjarazzjonijiet neċessarji u mogħtija l-provvedimenti opportuni, jogħgħobha:*

1. *Tiddikjara illi l-esponenti sofru danni minħabba l-inċident li seħħ nhar it-8 ta' Awwissu 2016 ġewwa l-fabbrika tas-soċjeta' Float Glass Limited ġewwa l-Qasam Industrijali tal-Marsa, mil-liema inċident l-esponenti qiegħed isofri debilita' permanenti;*
2. *Tiddikjara u tiddeċiedi illi l-intimati jew min minnhom huma unikament responsabbli għal dan l-istess inċident;*
3. *Tillikwida d-danni sofferti mill-esponenti b'konsegwenza tal-imsemmi inċident, bl-opera occorrendo ta' periti nominandi;*
4. *Tikkundanna lill-iintimati jew min minnhom sabiex iħallsu d-danni hekk likwidati;*

*Bl-ispejjeż u l-imgħax, kontra l-intimati, inkluż tal-ittra ufficjali 2381/2018 li minn issa huma ngunti in subizzjoni."*

Rat ir-risposta ġuramentata ta' Ivan Zammit f'ismu proprio u in rappresentanza

tas-soċjeta' Float Glass Limited datata 10 ta' Ġunju 2019 u li eċċepew is-segwenti:

1. *"Illi preliminarjmanet, ser jirrizulta li Ivan Zammit personalment ma' għandu x'jaqsam xejn ma' dina l-kwistjoni u għalhekk għandu jigi mehlus minn l-osservanza tal-gudizzju;*
2. *Illi bla pregudizzju, r-rikorrenti attur ma huwiex impjegat tal-esponenti nomine, izda meta sehh l-incident mertu tal-kawza kien impjegat tal-intimati l-oħra fil-kawza. Illi l-attur kien gie għand l-eccipjenti nomine u gabar xi merkanzija ta' hgieg;*
3. *Illi l-incident li fih korra r-rikorrenti attur sehh unikament minhabba fl-agir tiegħu u l-mod kif kkomporta ruhu waqt il-qadi ta' dmirijietu u dana kif ser jirrizulta waqt il-kawza. Inoltre ser jirrizulta wkoll li l-eccipjenti kien qed jipprovdi a safe environment bl-aktar mod diligenti u għalhekk l-istess intimati ma' għandhomx jihu misjuba responsabbli b'xi mod għall-imsemmi korriment;*
4. *Illi konsegwentement, l-eccipjenti nomine ma' għandhomx jigu kkundannati u jew ordnati jhalsu ebda hlas ta' danni allegatament sofferti minn l-attur Camilleri;*
5. *Salv eccezzjonijiet ulterjuri;*

*Bl-ispejjez."*

Rat ukoll ir-risposta ġuramentata ta' Carmel Abela f'ismu *proprio* datata 13 ta' Ġunju 2019 u eċċepixxa s-segwenti:

1. *"ILLI preliminarjament l-esponent jiddikjara li hu m'għandu ebda relazzjoni guridika ma' l-attur;*
2. *ILLI preliminarjament u bla pregudizzju għal dak eccepit aktar qabel l-azzjoni hija wahda nebuluza billi mhux car jekk din hija azzjoni bbazata fuq danni kontrattwali, ezistenti bejn l-imgħallem l-intimata Windmill Services Limited u r-rikorrent impjegat tagħha jew jekk hix*

*actio aquiliae naxxenti mir-relazzjoni bejn ir-rikorrent u l-intimati Float Glass limited u Ivan Zammit;*

3. **ILLI** *fil-mertu t-talbiet attrici huma infondati fil-fatt u fid-dritt u jimmeritaw li jigu responsi bl-ispejjez kontra l-istess rikorrent stnate li mhux minnu li l-incident u l-akkadut gara' minnhabba xi tort negligenza jew nuqqas ta; osservanza tal-prekawzjonijiet mehtiega da parti ta' l-eccipjenti Carmelo Abela kif ser jigi dettaljatament ppruvat fil-kors tal-kawza odjerna;*
4. **ILLI** *t-talbiet rikorrenti huma infondati fil-fatt u fid-dritt stante li l-incident sehh b'tort u negligenza tar-rikorrent stess u dan kif ser jigi ggruvat fil-kors tal-kawza odjerna u semmai tal-intimati l-ohra Float Glass Limited u Ivan Zammit;*
5. **ILLI** *bla preguidzzju għal dak fuq eccepit, u in ogni caso d-danni lamentanti ossia kemm dawk ta' 'damnum emergens' u 'lucrum cessans' jridu jigu pprovati skond il-ligi kemm fihom innifishom kif ukoll għal dak li jirrigwardja il-konsegwenzjalita' tagħhom għal xi agir jew nuqqas tal-intimati jew min minnhom li wkoll iridu jigu pprovat;*

*Salvi, jekk ikun il-kaz, risposti, ossia eccezzjonijiet ulterjuri."*

Rat ukoll ir-risposta ġuramentata ta' Windmill Services Limited C72144 noe datata 13 ta' Ġunju 2019 u eċċepixxew is-segwent:

1. **"ILLI** *preliminarjament u bla pregudizzju għal dak eccepit aktar qabel l-eccipjenti mhix rapprezantata legament mill-intimat Kyle Debono;*
2. **ILLI** *preliminarjament u bla pregudizzju għal dak eccepit aktar qabel l-azzjoni hija wahda nebuluza billi mhux car jekk din hija azzjoni bbazata fuq danni kontrattwali, ezistenti bejn l-imgħallem l-intimata Windmill Services Limited u r-rikorrent impjegat tagħha jew jekk hix actio aquiliae naxxenti mir-relazzjoni bejn ir-rikorrent u l-intimati Float Glass limited u Ivan Zammit;*

3. **ILLI** fil-mertu t-talbiet attrici huma infondati fil-fatt u fid-dritt u jimmeritaw li jigu responsi bl-ispejjez kontra l-istess rikorrent stnate li mhux minnu li l-incident u l-akkadut gara' minnhabba xi tort negligenza jew nuqqas ta; osservanza tal-prekawzjonijiet mehtiega da parti ta' l-eccipjenti Carmelo Abela kif ser jigi dettaljatament ppruvat fil-kors tal-kawza odjerna;
4. **ILLI** t-talbiet rikorrenti huma infondati fil-fatt u fid-dritt stante li l-incident sehh b'tort u negligenza tar-rikorrent stess u dan kif ser jigi ggruvat fil-kors tal-kawza odjerna u semmai tal-intimati l-ohra Float Glass Limited u Ivan Zammit;
5. **ILLI** bla preguiddzzju għal dak fuq eccepit, u in ogni caso d-danni lamentanti ossia kemm dawk ta' 'damnum emergens' u 'lucrum cessans' jridu jigu pprovati skond il-ligi kemm fihom innifishom kif ukoll għal dak li jirrigwardja il-konsegwenzjalita' tagħhom għal xi agir jew nuqqas tal-intimati jew min minnhom li wkoll iridu jigu pprovat;

*Salvi, jekk ikun il-kaz, risposti, ossia eccezzjonijiet ulterjuri."*

Rat ukoll ir-risposta ġuramentata ta' Kyle Debono (ID 268391 (M)) datata 13 ta'

Ġunju 2019 u eċċepixxa s-segwent:

1. **"ILLI** preliminarjament l-esponenti jiddikjaraw li hu m'għandu ebda relazzjoni guridika ma' l-attur;
2. **ILLI** preliminarjament u bal pregudizzju għal dak eccepit aktar qabel l-eccipjenti mhux rappresentant legali tal-intimata Windmill Services Limited;
3. **ILLI** preliminarjament u bla pregudizzju għal dak eccepit aktar qabel l-azzjoni hija wahda nebuluza billi mhux car jekk din hija azzjoni bbazata fuq danni kontrattwali, ezistenti bejn l-imgħallem l-intimata Windmill Services Limited u r-rikorrent impjegat tagħha jew jekk hix actio aquiliae naxxenti mir-relazzjoni bejn ir-rikorrent u l-intimati Float

*Glass limited u Ivan Zammit;*

4. **ILLI** *fil-mertu t-talbiet attrici huma infondati fil-fatt u fid-dritt u jimmeritaw li jigu responsi bl-ispejjez kontra l-istess rikorrent stnate li mhux minnu li l-incident u l-akkadut gara' minnhabba xi tort negligenza jew nuqqas ta; osservanza tal-prekawzjonijiet mehtiega da parti ta' l-eccipjenti Carmelo Abela kif ser jigi dettaljatament ppruvat fil-kors tal-kawza odjerna;*
5. **ILLI** *t-talbiet rikorrenti huma infondati fil-fatt u fid-dritt stante li l-incident sehh b'tort u negligenza tar-rikorrent stess u dan kif ser jigi ggruvat fil-kors tal-kawza odjerna u semmai tal-intimati l-ohra Float Glass Limited u Ivan Zammit;*
6. **ILLI** *bla preguiddzju għal dak fuq eccepit, u in ogni caso d-danni lamentanti ossia kemm dawk ta' 'damnum emergens' u 'lucrum cessans' jridu jigu pprovati skond il-ligi kemm fihom innifishom kif ukoll għal dak li jirrigwardja il-konsegwenzjalita' tagħhom għal xi agir jew nuqqas tal-intimati jew min minnhom li wkoll iridu jigu pprovat;*

*Salvi, jekk ikun il-kaz, risposti, ossia eccezzjonijiet ulterjuri."*

Rat id-dokumenti li ġew esebiti in atti.

Rat l-assenjazzjoni ta' dmirijiet lill-Imħallfin ai termini tal-artikolu 11(3) tal-Kap. 12 tal-Liġijiet ta' Malta fejn tali kawża odjerna ġiet assenjata lil din il-Qorti kif Presjeduta.

Qrat ix-xhieda fil-kawża.

Rat il-verbal tal-udjenza tat-30 ta' Jannar 2025 fejn il-kawża thalliet għal-lum

għas-sentenza.

### **Punti ta' fatt**

Huwa fatt mhux kontestat bejn il-partijiet illi l-attur, Clayton Camilleri, sofra għiehi waqt li kien qiegħed ix-xogħol fit-8 ta' Awwissu 2016. Iżda min-naħa l-oħra l-kontendenti mhumieq qed jaqblu ma' min eżattament kien jaħdem l-attur u, għaldaqstant, min kien responsabbli sabiex jiżgura li dan ma jwegġax waqt li jkun xogħol. Għalhekk l-ewwel li jrid ikun stabbilit huwa ma' min kien jaħdem l-Attur.

### **Punti ta' kontestazzjoni**

#### **1. Ma' min kien jaħdem l-attur**

L-Attur intavola din il-Kawża kontra diversi persuni. L-Attur stess jippremetti fir-rikors għuramentat illi huwa kien impjegat mas-soċjeta' konvenuta Windmill Services Limited (C 72144).

Louis Buhagiar, bħala rappreżentant tal-JobsPlus, ippreżenta kopja tal-*employment history* tal-Attur, Clayton Camilleri (a' fol. 280). Minn hawn jirriżulta li Clayton Camilleri, fid-data tal-allegat inċident, u cioè' fit-8 ta' Awwissu 2016, kien impjegat mas-soċjeta' konvenuta Windmill Services Limited (C 72144). Il-Qorti tfakkar li sakemm ma jkunx hemm xi għemil frawdolenti min-naħa tad-Diretturi ta' Soċjeta' kummerċjali din "*għandha personalità ġuridika distinta minn dik tal-membru jew tal-membri tagħha, u l-imsemmija personalità ġuridika tibqa' ssejtn sakemm l-isem tas-soċjetà kummerċjali ma jiġix imħassar mir-reġistru, u b'hekk is-soċjetà kummerċjali tiegħa teżisti.*" (Ara Sentenza tal-Prim Awla fl-ismijiet Morina Aquasport Ltd -VS- Anthony Lia et tal-10 ta' Jannar 2019)

Għalhekk il-Qorti tqis li hija s-Socjeta' konvenuta Windmill Services Limited li hija responsabbli għall-attur u mhux id-diretturi ta' l-istess socjeta'. Il-Qorti tqis illi l-Att Dwar l-Awtorita' Għas-Saħħa u s-Sigurta' Fuq il-Post tax-Xogħol, Kap. 424 tal-Liġijiet ta' Malta, li kien fis-seħħ fid-data tal-inċident jagħti definizzjoni tal-kelma min iħaddem b'dan illi Socjeta' tista' tħaddem nies hi nnifisha mingħajr ma jkun hemm f'ha fuq id-diretturi tagħha. Ukoll, dan kien kuncett li deher f'diversi sentenzi fosthom fis-**Sentenza *Joseph Cordina v. Wasteserv Malta Limited (C 30560)* u *Mario Bonnici***. tas-17 ta' Ottubru 2024, Qorti tal-Appell

## **2. Fejn wegġa' l-attur, Clayton Camilleri**

Kemm l-Attur kif ukoll il-konvenuti kollha qablu, illi l-attur, Clayton Camilleri, wegġa' waqt li kien qiegħed xogħol ġewwa s-socjeta' konvenuta Float Glass Limited (C 17222).

## **3. Ir-responsabbilta' o meno tal-konvenuti jew min minnhom**

Charles Micallef, *manager* mal-Awtorita' tas-Saħħa u s-Sigurta', xehed illi "... *meta għandek numru ta' ħġieġ jew inkella jista' jkun irħam ukoll għax ġieli jiġru aċċidenti simili b'hal dawn ...*" (a fol. 79). Dan ma jnaqqas xejn mir-responsabbilita' ta' min ikun qed iħaddem jew tal-ħaddiem *per se*, anke jekk inċidenti b'hal f'dan il-każ jistgħu jiġru. Għalhekk dan l-inċident ma jista' jkun qatt skużabbli f'għajnejn il-liġi, kwindi huwa ferm importanti li jkun determinat min kien responsabbli għal dan l-inċident.

L-Attur sostna fir-rikors ġuramentat jimputa li l-konvenuti jew min minnhom huma responsabbli sabiex hu ma jwegġax. F'dan ir-rigward, il-Qorti setgħet tinnota li Charles Micallef, li huwa *manager* għall-Awtorita' tas-Saħħa u s-Sigurta', preżenta dokument li juri x'għara li wassal sabiex seħħ l-inċident meta xehed fl-4 ta' Novembru 2019. F'dan id-dokument insibu li *"Jirriżulta ukoll mid-dikjarazzjoni volontarja ta' Clayton Camilleri illi hu qatt ma ingħata ebda taħriġ kif wieħed kellu jagħmel ix-xogħol li hu ġie imqabbad jagħmel"*. Elizabeth Saliba, li hija OHS officer 2 fl-OHS, fl-Awtorita' tas-Saħħa u Sigurta', tixhed ukoll illi *"... li kienu tawna l-imgħallmin ta' Clayton Camilleri. Kienu tawna risk assessment u kienu wkoll tawna, tana dokument ieħor. Kellhom il-manual books tagħhom. Mela il-work practise manual. L-imgħallmin ta' Clayton Camilleri tana il-work practise manual fejn miktub hemm il-proċeduri, x'suppost jagħmlu u x'ma jagħmlux il-ħaddiema tagħhom imma meta konna tkelliman ma' Clayton Camilleri, hu qalilna li dan qatt ma ġie ikkomunikat miegħu u qatt ma kien ra risk assessment lanqas Clayton Camilleri"* (a fol. 109). Pero', indipendentement min dan kollu Clayton Camilleri stqarr fl-affidavit tiegħu li *"Ngħid li l-inċident seħħ f'parti tal-fabbrika li fiha kien hemm il-makkinarju u għaldaqstant f'dak il-ħin jien ma kellix inkun qiegħed hemmhekk, iżda kellhom ikunu ħaddiema tal-kumpanija Float Glass li setgħu ikunu preżenti hemmhekk, iżda ma kien hemm ebda tip ta' sinjal li juri dan. Minkejja dan, jien ġejt istruit minn impjegati tal-Float Glass stess biex nidhol hemmhekk u ngorr il-ħġieġ jiena ..."* (a fol. 39). Minħabba dan wieħed jista' mad-daqqa t'għajn jattribwixxi tort lill-Attur iżda qabel ma jagħmel dan trid ukoll tkun eżaminat ix-xhieda l-oħra kollha.

Bħal ma jiġri f'każijiet bħal dawn, il-konvenuti jipprovaw jifgħu t-tort fuq xulxin

għalkemm li ukoll stqarrew, illi l-Attur weġġa' unikament tort tiegħu. Dan jgħiduh fir-risposti ġuramentati tagħhom u anke fix-xhieda rispettiva tagħhom. Fil-fatt, Ivan Zammit, li huwa d-direttur ta' Float Glass Limited, jgħid illi l-attur weġġa' għax kien negligenti (a fol. 193 u 194). Iżda fl-istess ħin xehed, illi hu ma rahx jagħmel il-manuvri li xehed dwarhom, tant li jkompli jixhed illi "*Le kieku rajtu jiena waqqaftu*" (a fol. 194). Xehed ukoll illi hu qatt ma kien ra lil Clayton hemmhekk (a fol. 196) u li hija l-proċedura li huma ma jipprovdex nies sabiex jgħabbu (a fol. 196).

Iżda, wara li eżaminat kull evidenza bir-reqqa, speċjalment evidenza oġġettiva tal-Awtorita' tas-Saħħa u s-Sigurta', il-Qorti setgħet tara li l-Attur weġġa' mhux tort tiegħu imma tal-konvenuti jew min minnhom, u dan abbażi tal-evidenza hawn taħt prodotta:

**1. L-attur, Clayton Camilleri, kien jaf ix-xogħol sew u kien ikkunsidrat bħala wieħed mill-aqwa ħaddiema tas-soċjeta' Windmill Services Limited b'dan illi għaldaqstant ma kienx se jagħmel xi haġa biex iweġġa', u dan skond ix-xhieda prodotta hawn taħt:**

- a. L-Attur, xehed illi kien ilu jaħdem mas-soċjeta' Windmill Services Limited mis-sena 2007, li għakemm kien bdil fl-isem tas-soċjeta' maż-żmien, dejjem baqa' jagħmel l-istess xogħol mal-istess soċjeta' (a fol. 210). Qal ukoll illi kemm -il darba mar għand is-soċjeta' Float Glass Limited u kien imur ma' ħaddiem ieħor (a fol. 213).
- b. Iktar ċar, kien Kyle Debono, id-direttur ta' Windmill Services Limited meta seħħ l-inċident, u li jiġi t-tifel ta' Mario Grazio Debono, illi huwa

kien hemm meta wegġa' Clayton u xehed li "... *Clayton Camilleri daħal ġol-fabbrika*" (a fol. 229). Biss pero', huwa wkoll xehed li qatt ma nbidel ix-xogħol ta' Clayton Camilleri mas-soċjeta' Windmill Services Limited tul is-snin u li kien "... *wieħed mill-aqwa employees li kellna*" (a fol. 231).

- c. Carmel Abela, li sar direttur tas-soċjeta' Windmill Services Limited mis-sena 2015, xehed, illi "... *Clayton Camilleri kien qisu supervisor fuq in-nies għax kellu vera esperjenza s-Sur Clayton*" (a fol. 238). Carmel Abela wkoll ippreżenta dokument li juri li Clayton Camilleri kien "*wieħed mill-aqwa ħaddiema u kien professjonali f'xogħlu u kellu esperjenza ta 9 snin*" (a fol. 247).

2. Nuqqas ta' taħriġ mogħti kif suppost mis-soċjeta' Windmill Services Limited lill-ħaddiema tagħha, li tidher mis-segwenti xhieda:

- a. Norbert Ciappara, li huwa *Health and Safety officer* mal-Awtorita', xehed illi "... *Jiena skond Clayton qed jgħid li qatt ma ġie kkomunikat l-ebda risk assessment tiegħu*" (a fol. 114).
- b. Charles Micallef, *manager* għall-Awtorita' tas-Saħħa u s-Sigurta', preżenta dokument li juri x'għara li wassal sabiex seħħ l-inċident meta xehed fl-4 ta' Novembru 2019, fejn juri wkoll nuqqasijiet min-naħa tas-soċjeta' Windmill Services Limited. Fil-fatt, dan id-dokument juri li meta Carmel Abela, li hu wieħed mid-diretturi ta' Windmill Services Limited, "... *ġie mistoqsi jekk kellux risk assessment għax xogħol li kien jagħti lil ħaddiema tiegħu hu ipproduċa kopja ta' risk*

*assessment data 20 ta' Ottubru 2015 ... Wara li wieħed ta daqqa ta' għajn ir-risk assessment, wieħed kien jinduna illi ma kien hemm ebda direzzjoni ta' kif wieħed għandu jqandel, jerfa' jew x'miżuri għandu jieħu meta ikun qed jaħdem bil-folji tal-ħġieġ" (a fol. 91) u "Jirriżulta ukoll li għalkemm Wind Mill Ltd, għamlu valutazzjoni ta' riskju dan ma kienx suffiċjenti għax ma kienx ikopri kif wieħed kellu jerfax / jqandel folji tal-ħġieġ hu jevita l-perikli li dan it-tip ta' xogħol kien jimponi fuq il-ħaddiema. Jirriżulta ukoll li mill-work practice manual, 2012, li skond Clayton Camilleri qatt ma intwera lilu" (a fol. 92). Di piu' "... Abela kompli jispjega illi meta hu kien jistaqsi lil ħaddiema tiegħu jekk kinux jafu kif għandhom iġibu ruħhom vis a vis is-saħħa u sigurta' huma dejjem qalulu li iwa jafu ... Meta ġie mistoqsi jekk il-ħaddiema qatt ġew mogħtija taħriġ, kif iwieħed għandu jabbi/ jew jqandel folji tal-ħġieġ, Carmelo Ablela stqarr illi hu kien urihom hands on" (a fol. 91).*

- c. Elizabeth Saliba, OHS officer 2 fl-OHS, fl-Awtorita' tas-Saħħa u Sigurta', dwar in-nuqqasijiet tas-soċjeta' Windmill Services Limited. Din qalet illi "Mela kif kien qalilha Clayton u konna wkoll tkellimna mal-imgħallem ta' Clayton biex niġbru iktar informazzjoni u affarijiet, il-kumpanija fejn jaħdem Clayton, risk assessment kien sar imma mir-risk assessment ma kienx hemm miktub ix-xogħol, manual handling kif għandu jgħabbi u jħott ix-xogħol Clayton f'dan ir-rigward. Jiġifieri kien hemm nieqes dawn l-affarijiet. Kemm qatt ma ġie sottomettat anke' meta aħna kienu dawn ir-risk assessments u d-

*documentation, manual handling ma kienx covered. Manual handling u l-process tax-xogħol li kien qed jagħmel dakinhar Clayton, qatt ma ġie documented għandna*" (a fol. 107). Din ikkonfermat ukoll illi r-ritratti li juru x'għara fil-gurnata tal-inċident (a fol. 107).

- d. Norbert Ciappara, *Health and Safety Officer* mal-Awtorita' tas-Saħħa u s-Sigurta' xehed, illi "... meta wieħed janalizza dan ir-Risk Assessment għalkemm hemm partijiet fuq lifting pero' ma jidhrlux fid-dettall kif inti għandek terfa' lifting ta' folji ta' ħġieġ kbar ... Meta kont staqsejt lis-Sur Abela jekk kienx jagħti training, huwa qalli li mill-esperjenza tiegħu bħala burdnar, hu kien jurihom hands on. Qalli wkoll illi meta jien jistaqsiehom jekk għandhomx bżonn xi taħriġ, kienu jgħidulu li le pero' taħriġ dokumentat ma kellux x'jippreżenta ... Minn dak li kien qed jirrizulta peress li ma kienx hemm l-ispecific risk analysis fir-risk assessment biex wieħed ikun jista' jiżviluppa a safe method systems of work, kien hemm dak in-nuqqas minn naħa tal-Windmill plus lilli kien hemm nuqqas minħabba li ma kienx hemm training strutturat. Training strukturat minn persuna kompetenti li wieħed jista', meta jħares lejha, jawwalwa jek dak it-training kienx suffiċenti jew le" (a fol. 113A).

- e. Raymond Borg, li kien jaħdem mas-soċjeta' Windmill Services Limited, jgħid illi "Ngħid ukoll li ma niftakarx li qatt xi darba fi tlettax-il sena kelli xi training dwar health and safety. Niftakar li xi darba saret fire drill biex inkunu nafu x'jiġri f'każ ta' nirien fuq il-post tax-xogħol, iżda qatt ma naf li jien jew xi kollegi tiegħi kellhom xi taħriġ formali

*dwar is-saħħa u s-sigurta' tagħna fuq il-post tax-xogħol u dan jgħodd ukoll għal Clayton*" (a fol. 148). Huwa veru li Raymond Borg kien tkeċċa minn mas-soċjeta' Windmill Services Limited iżda dak li huwa qal fl-affidavit tiegħu jrid jinqara wkoll flimkien max-xhieda l-oħra u għalhekk ma jfissirx li ma qalx il-verita'.

- f. Carmel Abela ifiehem lill-ħaddiema kif iridu jaħdmu x-xogħol iżda qal ukoll li dan it-taħriġ sar biss bil-kliem (a fol. 239). Iżda ma hemm ebda prova tanġibbli li turi li sar dan it-taħriġ. Carmel Abela ma jikkonfermax li l-attur qallu li daħal fil-fabbrika biex iħaffef (a fol. 246).
- g. Il-Qorti setgħet tħares lejn id-dokument *Safe Practices Manual 2012* li kien ipprezentat mis-soċjeta' Windmill Services Limited imma dan ma jsemmi xejn dwar kif għandha ssir it-tgħabijja tal-ħġieġ (a' fol 253 sa 279).
- h. Carmelo Abela, li kien direttur ta' Windmill Services Limited, xehed ukoll is-segwenti (a fol. 290B):

*"Dr. Elia Scicluna: Issa bħala training formali dawn in-nies impjegati tiegħek ġieli kellhom, taf inti minn żmienek mit-2015 'l quddiem?"*

*Xhud: Mit-2005 'l hawn,*

*Dr. Elia Scicluna: 2005 jew 2015?*

*Xhud: Mit-2015 'l hawn ma kellhomx imma diġa kienu f'dak ix-xogħol għal ċirka ħames snin qabel."*

- i. Kyle Debono xehed fl-14 ta' Ottubru 2024 is-segwenti (a fol. 295):

*"Dr. Elia Scicluna: Nies esperjenzati jiġifieri training per se uffiċjali minn naħa tal-kumpanija tiftakar li qatt kien hemm? Biex tagħmlu x-xogħol li kontu*

*tagħmlu?*

*Xhud: Minn naħa uffiċjali tal-kumpanija ħeq ifhimni, l-esperjenza tidħol dan ma hemmx skola jew hekk hux.”*

3. Nuqqasijiet min-naħa tas-soċjeta’ Float Glass Limited meta terzi persuni jżuru l-fabbrika tal-istess soċjeta, u dan skond ix-xhieda hawnhekk prodotta:

- a. Charles Micallef, *manager* għall-Awtorita’ tas-Saħħa u s-Sigurta’, xehed illi s-soċjeta’ Float Glass Limited għamlet *upgrade* fejn it-trakkijiet jidhlu jgħabbu u jhottu (a fol. 83). Izda jidher, illi dan ma kienx qed jirreferi għal dak il-mument tal-inċident, għaliex Charles Micallef, li huwa *manager* għall-Awtorita’ tas-Saħħa u s-Sigurta’, xehed fir-rigward tas-soċjeta’ Float Glass Limited, illi “... *jien pero’ jidher ġa biċ-ċar jiġifieri illi minn daww ir-ritratti li jiena ġbidu, ħaġa u oħra jiġifieri għandna unsafe system of work. Dik li tissejjaħ an unsafe system of work aħna bħala li fix-xogħol tagħna*” (a fol. 80).
- b. Il-Qorti aċċediet fil-fabbrika fejn sar l-inċident u skond il-verbal datat 20 ta’ Marzu 2023 “*Il-Qorti tinnota wkoll li l-awwiżi mal-koxxa ta’ l-entrata tal-fabbrika fejn seħħ l-inċident biex dak li jkun jistenna biex jinqeda’, tvaħħlu wara l-inċident*” (a fol. 206).

Minn dak analizzat hawn fuq, il-Qorti tagħraf li kien hemm nuqqasijiet fiż-żewġ soċjetajiet hawn fuq imsemmija. F’dan ir-rigward, il-Qorti ħarset fil-fatt lejn ix-xhieda tal-persuni li jaħdmu fi hdan l-Awtorita’ tas-Saħħa u s-Sigurta’, minn fejn jemerġu li dawn il-persuni jsihqu, illi kemm is-soċjeta’ Windmill Services Limited u kemm is-

soċjeta' Float Glass Limited huma ugwalment responsabbli. Fil-fatt, Charles Micallef, li huwa *manager* għall-Awtorita' tas-Saħħa u s-Sigurta', ippreżenta dokument li juri x'għara li wassal sabiex seħħ l-inċident, liema dokument juri li ż-żewġ soċjetajiet kienu responsabbli għal dak li wassal sabiex wegġa' l-Attur (a fol. 92).

Bl-istess mod, Norbert Ciappara, *Health and Safety Officer* mal-Awtorita', jgħid illi *"Jiena ħassejt ukoll illi kien hemm nuqqas minn naħa tal-Float Glass peress illi kemm il-Windmill u kemm il-Float Glass, kif huma obbligati taħt il-liġi jikkomunikaw ir-riski li għandhom fuq il-post tax-xogħol tagħhom. X'jiġifieri? Mela jekk il-Windmill qed jibgħat ħaddiema għand il-Float Glass, il-Windmill huwa, għandu dritt u għandu l-obbligu li jara jekk il-ħaddiem tiegħu hux se jiffaċja perikli għand il-Float Glass. Meta il-Float Glass għażel li jinkariga lill-ħaddiem tal-Windmill biex jgħinu biex jgħabbi, hemmhekk qiegħed itih xogħol skond id-definizzjoni tal-Att. Mela hemm hekk kellu obbligu wkoll, il-Windmill, biex jara li Clayton kien kapaċi jagħmel dak ix-xogħol qabel fil-fatt jibda biex jagħmlu"* (a fol. 113A).

Biss pero', f'dan ir-rigward, il-Qorti evalwat ir-regolament 7 tal-L.S. 424.18 li jipprovdi illi *"Mingħajr ħsara għad-dispożizzjonijiet l-oħra ta' dawn ir-regolamenti, fejn il-prinċipali, kuntratturi jew persuni li jaħdmu għal rashom jaqsmu l-post tax-xogħol, prinċipal, il-kuntratturi u l-persuni li jaħdmu għal rashom għandhom jikkoperaw fl-implimentazzjoni tad-dispożizzjonijiet dwar is-saħħa, is-sigurtà u l-iġjene, u waqt li jikkunsidraw in-natura tal-attivitajiet, għandhom jikkordinaw l-azzjonijiet tagħhom f'materji li jirrigwardaw miżuri protettivi u preventivi, u għandhom jinfurmaw lil xulxin u lill-ħaddiema rispettivi tagħhom u, jew lir-rappreżentanti tagħhom b'dawn ir-riskji."*

Il-Qorti ħarset lejn ix-xhieda ta' diversi persuni sabiex tevalwa jekk din il-koperazzjoni saritx. F'dan is-sens, Mario Grazio Debono, li kien direttur tas-soċjeta' Windmill Services Limited sas-sena 2015, xehed illi hu kien jgħid lill-ħaddiema, u inkluż lil Clayton, sabiex ma jidħlux fil-fabbrika ta' Float Glass Limited iżda jistennew *sal-loading bay* u jgħabbu l-ħġieġ minn hemm (a fol. 215 sa 218).

Kyle Debono, li kien id-direttur ta' Windmill Services Limited meta seħħ l-inċident, u li jiġi t-tifel ta' Mario Grazio Debono, xehed illi “... *Aħna suppost dejjem nistennew fil-loading bay, ma nidħlux għewwa gol-fabbrika ... Issa sfortunatament fejn wegġa' Clayton m'huw iex fil-loading bay. Hija gol-fabbrika*” (a fol. 228). Inoltre', Norbert Ciappara, qal illi “*Irrid ngħid ukoll u semmettja wkoll fir-rapport tiegħi, pero' il-Windmill u importanti wkoll, il-Windmill fil-Works Manual tagħhom, f'page three (3) hemm section Stop Works Authority li tgħid, hemm miktub kif qed jiġi indikat, illi kull ħaddiem għandu id-dmir u ir-responsabbilita' li jwaqqaf kull xogħol, imġieba jew kundizzjoni jew jekk l-ambjent ikun ta' riskju*” (a fol. 114). Carmelo Abela, direttur ta' Windmill Services Limited, xehed is-segwenti (a fol. 290D u 290E):

“*Dr. Elia Scicluna: Tikkonferma illi l-fatt li ħaddiema ma jidħlux skondok aktar mil-loading bay dan struzzjonijiet tagħkom? Kien hemm xi sinjal mal-fabbrika? Hemm xi ħaġa li nbidlet?*

*Xhud: Kienu struzzjonijiet tagħna,*

*Dr. Elia Scicluna: Struzzjonijiet tagħkom.*

*Xhud: Struzzjonijiet tagħna.*

*Dr. Elia Scicluna: Bil-fomm iġifieri, dawn.*

*Xhud: Bil-fomm, bil-fomm ...”*

Carmel Abela xehed ukoll, qabel ma xehed fix-xhieda tiegħu hawn fuq imsemmija, is-segwent i (a fol. 239):

*“Qorti: Allura x-xogħol li kien qed jagħmel dan in-nhar kien parti mix-xogħol tiegħu?*

*Xhud: Parti*

*Qorti: Parti mix-xogħol tiegħu?*

*Xhud: Parti integrali mix-xogħol tiegħu.”*

Kyle Debono, li wkoll huwa d-direttur ta' Windmill Services Limited, xehed illi *“Mela qabel bażikament il-Float Glass kellha parti li llum il-ġurnata ngħidulha l-parti l-antika tal-fabrika fejn qabel kont tmur fl-uffiċju u tgħidilhom x'ordni trid u kienu bil-Malti jdaħħluhom huma stess ġol-fabbrika .... Iddaħħlu lill-ħaddiema tan-nies li jmorru jixtru ... Is-sitwazzjoni nbidlet kompletament għax f'it wara l-inċident fetħu l-biċċa l-ġdida u litteralment ma tistax tidhol iżjed 'l ġewwa mill-loading bay u hemm loading bay kif suppost illum il-ġurnata”* (a fol. 295A) u reġa' ikkonferma li meta seħħ l-inċident *“ma kinux għadhom fil-biċċa l-ġdida”* (a fol. 295A).

Il-ġurisprudenza, tul is-snin tista' dejjem tibqa' applikabbli għaliex l-obbligi ta' min iħaddem ma nbidlu qatt, anke jekk il-Liġi llum -il ġurnata m'għadhix fis-seħħ u hemm liġi oħra minflokha. Għaldaqstant, il-Qorti ser tirreferi għas-sentenza **Mario Galea detentur tal-karta tal-identita` numerata 29064 (M) vs (1) Malta Freeport Terminals Limited (C27581) (2) John Aquilina ID 513080M**, deċiża fid-19 ta' Ottubru 2021 fejn il-Qorti kkonkludiet illi *“Min iħaddem għandu jieħu taħt il-kontroll tiegħu s-sit fejn ikun se jibgħat il-ħaddiema tiegħu u jivverifika hu li dak is-sit mhux konduċenti għal perikli għas-saħħa tal-ħaddiema tiegħu. Huma dover ta' min*

*iħaddem li jispezzjona l-post, jevalwa r-riskji involuti u jinsisti mal-imprenditur li jagħmel ix-xogħolijiet meħtieġa biex ineħħi kull riskju ta` periklu; jekk l-imprenditur ma jkunx irid jikkoopera, allura min iħaddem għandu jirrifjuta jezegwixxi x-xogħol u jesponi l-ħaddiema tiegħu għal perikli. Kif tajjeb osservat l-Onorabbli Qorti tal-Appell fil-kawza “Bugeja vs Montanaro Gauci”, deċiża fl-14 ta` Mejju, 2004, “huwa daqstant importanti fil-kuntest ta` responsabbilita` li l-ambjent kollu fejn jaħdmu l-impjegati jkun tali li jwarrab l-iċken possibilita` ta` infortunji fuq ix-xogħol. Dan l-obbligu huwa ġeneralment rikonoxxut bħala dmir tal-employer li jipprovdi ‘a safe place of work’.” (Mayor Scicluna v. TN Waterproofing Ltd, Prim’Awla tal-Qorti Ċivili, 20 ta’ April 2007; ara wkoll Katerinu Farrugia vs Tabib Prinċipali tal-Gvern et, Qorti Ċivili Prim’ Awla, 15 ta’ Marzu 2017; Raymond Zarb vs Industrial Projects Services Limited, Qorti Ċivili Prim’ Awla 26 ta’ Mejju 2016).”*

Anke fis-Sentenza *Philip Agius vs The AV Warehouse Limited [C 36143]* tat-8 ta’ Mejju 2024, Prim’Awla Qort, u kkonfermat fl-Appell, il-Qorti kkonkludiet illi “Huwa dmir ta' min iħaddem li jipprovdi dik li tissejjaħ bħala “a safe system of work” kemm jekk ix-xogħol qiegħed isir fuq il-post tax-xogħol u kif ukoll jekk fuq barra l-post tax-xogħol, bħal huwa l-każ li għandha quddiemha din il-Qorti.”

Għaldaqstant, il-Qorti m’għandha ebda dubju f’moħħha li s-soċjeta’ Windmill Services Limited kellha tkun responsabbli f’kull ħin sabiex tara li l-attur, Clayton Camilleri, ma jwegġax meta jkun waqt il-ħin tax-xogħol.

Il-Qorti ħarset lejn l-Att Dwar l-Awtorita’ Għas-Saħħa u s-Sigurta’ fuq il-Post tax-Xogħol, Kap. 424 tal-Liġijiet ta’ Malta. Artikolu 6 (1) tal-imsemmija Liġi jipprovdi li

*“Min iħaddem għandu dejjem jiżgura is-saħħa u s-sigurtà tal-persuni kollha li jistgħu jiġu affettwati bix-xogħol li jkun qiegħed isir għal dik il-persuna li tħaddem.”* Il-Qorti tiċċara li dan il-Kap tal-Liġi m'għadux fis-seħħ mis-26 ta' Novembru 2024, fejn illum hemm l-Att Dwar is-Saħħa u s-Sigurtà Fuq il-Post tax-Xogħol, Kap. 646 tal-Liġijiet ta' Malta, li pero' jirreplika s-sens tal-Artikolu 6 (1) hawn imsemmi taħt l-Artikolu 12. Biss pero', il-Qorti trid tapplika l-liġi li kienet *in vigore* meta seħħ l-inċident, u cioè' fit-8 ta' Awwissu 2016.

Iktar fid-dettall fir-rigward tal-leġiżlazzjoni li huma wkoll applikabbli għal dan il-każ in eżami, il-Qorti ħarset lejn il-L.S. 424.18 li hija r-Regolamenti dwar Dispożizzjonijiet Ġenerali Dwar is-Saħħa u s-Sigurtà Fuq il-Post tax-Xogħol, fejn hemm enfazi kontinwa fuq min iħaddem sabiex jevalwa r-riskji kollha sabiex il-ħaddiema li jkun qed iħaddem ma jwegħghux u wkoll irid jipprovdi taħriġ f'dan is-sens. Eżempju hija r-regolament 4 (3) li tipprovdi illi *“Prinċipal għandu jjeħu l-miżuri neċessarji għas-salvagwardja tas-saħħa u s-sigurtà fuq il-post tax-xogħol, u għal dan il-għan għandu jipprevjeni riskji fuq il-post tax-xogħol u jipprovdi informazzjoni utaħriġ kif meħtieġ.”* Din il-L.S. 424.18 mis-sena 2024 tinsab bħala L.S. 646.11 fejn din il-L.S. 646.11 hija replika tal-L.S. 424.18.

Għaldaqstant, għal darb'oħra, il-Qorti tqis illi s-soċjeta' Windmill Services Limited hija unikament responsabbli għal dak li seħħ lill-attur, Clayton Camilleri. B'dan ukoll illi l-Qorti ma ssib ebda ħtija fis-soċjeta' Float Glass Limited, Ivan Zammit personalment, Carmel Abela personalment u Kyle Debono personalment.

Bħala l-aħħar punt f'dan ir-rigward, il-Qorti tqis illi l-fatt illi qatt ma ttieħdu passi kriminali fil-konfront tal-konvenuti jew min minnhom u lanqas passi legali mill-Awtorita' tas-Saħħa u s-Sigurta', ma jnaqqas xejn mir-responsabbilita' ċivili li teżisti fil-konfront ta' ħaddiem ai termini tal-Liġi u tagħlim ġurisprudenzjali, u dan hekk kif analizzat iktar 'l fuq. Inoltre', il-Qorti ħarset lejn ix-xhieda ta' Norbert Ciappara, meta spjega x'kienet ir-raġuni għaliex l-Awtorita' qatt ma ħadet passi f'dan il-każ, b'dan għaliex kienu ngabru l-provi mill-Awtorita' mingħajr ma kienu taw il-*caution* (a fol. 279A u 279B).

#### 4. Danni sofferti mill-attur

Il-Qorti tqis dak li intqal fis-**Sentenza *Stephen Sultana [KI 480268M] vs Karl Buġeja [KI 185187M]*** tal-25 ta' Jannar 2025, Prim'Awla Qorti Ċivili fejn ikkonkludiet illi "*Jibda biex jingħad li f'każ ta' risarciment ta' danni bħal dak li qed jitlob l-Attur fiċ-ċirkostanzi l-prinċipju bażiku huwa dak li dan jitqiegħed fil-posizzjoni li kien qabel l-inċident. Fi ftit kliem huwa applikabbli l-prinċipju tar-restitutio ad integrum. (Ara **Sentenza tal-Prim Awla per il-kompjant Imħallef Lino Farrugia Sacco tal-5 ta' April, 2011 fl-ismijiet Mario Caruana -vs- Marsovin Limited**).*"

Fil-liġi tagħna l-likwidazzjoni tad-danni hija regolata bl-artikolu 1045 tal-Kodiċi Ċivili li taqsam id-danni f'żewġ aspetti: id-danni attwali (*damnum emergens*) u t-telf ta' qliegħ futur (*lucrum cessans*). Il-Qorti ħarset lejn l-Artikolu 1045 (1) tal-Kodiċi Ċivili, Kap. 16 tal-Liġijiet ta' Malta, li jipprovdi li "*Il-ħsara li l-persuna responsabbli għandha twieġeb għaliha, skont id-dispożizzjonijiet ta' qabel, hija t-telf effettiv li l-għemil tagħha jkun ġieb direttament lill-parti li tbat i-ħsara, l-ispejjeż li din il-parti*

*setgħet kellha tagħmel minħabba l-ħsara, it-telf tal-paga jew qligħ ieħor attwali, u t-telf ta' qligħ li tbat i quddiem minħabba inkapaċità għal dejjem, totali jew parzjali, li dak l-għemil seta' jgħib."*

### Damnum Emergens

Minbarra l-Artikolu tal-Liġi hawn fuq imsemmi, il-Qorti wkoll tirreferi għas-sentenza **Stephen Dimech [K.I. 76349(G)] u martu Dolores Dimech [K.I. 76151(G)] għal kull interess li jista' jkollha vs Leighton Pisani [K.I. 451575(M)]** fejn il-Qorti hekk presjeduta kkonkludiet illi *"Speċifikament, damnum emergens jikkonsisti fit-telf effettiv li l egħmil tagħha jkun għieb direttament lill-parti li tbat i l-ħsara, l-ispejjeż li din il-parti setgħet kellha tagħmel minħabba l-ħsara, it-telf tal-paga jew qligħ ieħor attwali"... Kif diġa' rilevat dan jirrigwarda ħsara effettiva u attwali li sofra l-Attur b'konsegwenza tal-inċident."* (Vide wkoll fost oħrajn **Valentino Lanzon vs Roberta Bellizzi Atlas Insurance Limited** deċiża fil-21 ta' Novembru 2024, Prim'Awla Qorti Ċivili, Ref.: 194/21 u **Emmanuel Catania (KI 83667M) vs Palumbo Malta Shipyard Limited (C 48983)** deċiża fl-1 ta' Ġunju 2022, Prim'Awla Qorti Ċivili, Ref.: 791/2014)

L-attur ippreżenta mar-rikors ġuramentat diversi rċevuti li jinsabu a fol. 22 sa 24 u li juru li huma fir-rigward tal-inċident għaliex huma ta' Mr. Raymond Debono u Mr. Raymond Gatt, żewġ esperti mediċi li kienu raw lill-attur, Clayton Camilleri, u fejn l-attur ukoll ippreżenta r-rapporti mediċi li jinsabu a fol. 15 sa 17 u a fol. 18 sa 21 rispettivament.

Dan l-ammont kumplessiv huwa ta' **sitt mija u ħamsa u tletin Ewro (€635).**

### Lucrum Cessans

Minbarra l-Artikolu tal-Liġi hawn fuq imsemmi, il-Qorti wkoll tirreferi għas-Sentenza

**fl-ismijiet *Valentino Lanzon -vs- Roberta Bellizzi u Atlas Insurance***

***Limited tal-21 ta' Novembru 2024, Prim'Awla Qorti Ċivili*** fejn il-Qorti kkonkludiet illi *"Fil-waqt li lucrum cessans jikkonsisti fit-telf ta' qligħ li tbat i quddiem minħabba inkapaċità għal dejjem, totali jew parzjali, li dak l-egħmil seta' jgħib."* Kif ingħad is-somma tad-danni hi rimessa għall-arbitriju prudenzjali tal-Qorti, fil-limiti stabbiliti mil-liġi permezz tas-subinċiż 2 tal-imsemmi artikolu 1045 tal-Kodiċi Ċivili: *"Id-determinazzjoni tal-kwantum tar-riżarċiment hi ċertament fis-sistema legali tagħna ispirata mir-regola stabbilita fl-Artikolu 1045 tal-Kodiċi Ċivili. Fir-rigward tal-lucrum cessans dan jinvolti t-telf ta' qliegħ futur minħabba l-inkapaċità. Il-liġi mbagħad tħalli fid-diskrezzjoni tal-Qorti biex, valjati ċ-ċirkostanzi tal-każ, ix-xorta u grad ta' l-inkapaċità, u l-kondizzjoni tal-parti danneggjata, tistabbilixxi s-somma riżarċitorja. Innegabilment, però, il-metodu ta' din il-valutazzjoni tad-dannu lill-persuna minn dejjem ikkostitwiet il-problema l-aktar spinuża, kif hekk jirriżulta minn semplici raffront tad-diversi deċiżjonijiet in materja."* (Ara Sentenza fl-ismijiet **Paul Debono vs Malta Drydocks, Qorti Ċivili Prim' Awla, 27 ta' April 2005**) u fejn il-Qorti f'din is-sentenza tispjega wkoll f'aktar dettall il-prinċipju tal-lucrum cessans waqt li ukoll tirreferi għal awturi barranin.

Fil-fatt, fis-sentenza hawnhekk citata, il-Qorti wkoll kkonkludiet illi *"Il-mod kif jigu kalkolati d-danni futuri ġew stabbiliti fil-kawża illum ormai klassika ta' **Butler -vs- Heard***. Jista' jkun li din il-Kawża ma stabbilitx l-aqwa kriterji possibbli, iżda sa issa provdjet l-aħjar kriterji għal kalkolu tad-danni. Ovvjament dawn il-prinċipji evolvev maż-żmien permezz ta' pronunzjamenti oħra ta' dawn il-Qrati bħal dik citata aktar 'l fuq. Fil-qosor dawn huma l-prinċipji: Kwantu għal

kalkolu fuq medda ta' żmien imsejjaħ multiplier illum huwa stabbilit li dan għandu jkun mill-eta' mill-mument tal-inċident sal-eta ta' pensjoni u cioè' ta' 65. F'dan il-każ meta seħħ l-inċident l-Attur kellu 47 sena.

Dan mhux prinċipju fiss fis-sens, li tul ħajja ta' bniedem hemm diversi fatturi li jiddeterminaw il-longevita' partikularment fid-dawl tal-avvanz tal-mediċina fil-kura tas-saħħa ... Fl-aħħar nett irid jingħad ukoll li ġia la darba si tratta ta' telf futur, ikun ġust ukoll li jiġi kkunsidrat li dak li ser ikun likwidat, jittiehed inkonsiderazzjoni li fil-ġejjieni dak li ser jingħata issa ser jitlef il-valur magħruf bħala "purchasing power" dovut dan għall-inflazzjoni tal-prezzijiet. Kif jingħad *"The indication that standard awards would be adjusted for inflation can have a major practical effect. Such adjustment require the use of the Retail Price Index imperfect instrument it may be, it is the best we have"* ... Kif ingħad ma' dan l-ammont għandu jiżdied ammont ieħor li għandu jagħmel tajjeb għall-inflazzjoni tal-prezzijiet li din il-Qorti ser tiffissa fl-ammont ta' **€1500.**"

Il-Qorti tqis ukoll dak li ntqal fis-**Sentenza fl-ismijiet Stephen Sultana - vs- Karl Buġeja fit-23 ta' Jannar 2025, Prim'Awla Qorti Ċivili** il-Qorti qalet illi *"Huwa ukoll stabbilit li l-multiplier għandu jibda jitlef minn dak inhar li seħħ l-inċident li fih il-vittma tkun garrbet il-ġrieħi u mhux minn dak inhar li l-Qorti tasal għal-likwidazzjoni. Fil-każ tal-lum l-inċident seħħ fit-13 ta' Lulju 2018. Minbarra dan, il-bixra ta' ħsieb wara Sentenzi ta' dawn l-aħħar snin f'dan il qasam qegħda xxaqleb lejn it-tneħħija ta' skemi rigidi li jistgħu jfixxlu l-għoti ta' kumpens mistħoqq u xieraq għaċ-ċirkostanzi."* Biss pero' fl-istess sentenza, il-Qorti wkoll ikkonkludiet illi *"Għar-raġunijiet li l-Qorti għandha*

*tfittex qabel kull haġa oħra li tirreintegra kemm jista' jkun lil dak li jkun ġarrab  
ħsara, u li terġa' tqiegħed lil tali persuna kemm jista' jkun fl-istat li kienet qabel  
l-inċident kif diġa; aċċennat aktar 'l fuq."*

Fis-sentenza hawn fuq citata, **Stephen Sultana [KI 480268M] vs Karl Buġeja**, imbagħad il-Qorti hekk presjeduta wkoll qieset il-perċentwal tad-dizabiita' fejn ikkonkludiet illi "*Fl-aħħar nett huwa importanti li jkun stabbilit il-perċentwal ta' dizabilita' offerti mill-Attur abbażi ta' eżami mediku tal-persuni kompetenti fil-qasam. Rapport mediku ta' Mr. Frederick Zammit Maempel jistabilixxi dizabilita' ta' 1% (a'fol 65). Filwaqt ir-rapport ta' Mr. Kenneth Muscat ta' dizabilita' minħabba l-imnieher ta' 5% (a' fol 219).*"

Għaldaqstant, il-Qorti trid tħares lejn il-paga tal-attur, il-perċentwal tad-dizabilita' minnu soffert u anke 'l hekk imsejjaħ *multiplier* filwaqt li ukoll tqis li l-attur, Clayton Camilleri, sab xogħol ieħor. Izda, il-fatt illi l-attur sab xogħol ieħor ma jstax jaffettwa din is-somma ta' *lucrum cessans* jekk kemm -il darba l-attur ġab biżżejjed provi sabiex tinħadem is-somma ta' *lucrum cessans*, iktar u iktar meta l-Qorti tqis illi għalkemm l-attur qed jaħdem xogħol ieħor, huwa qed jaqla' inqas flus u ma jstax jibqa' jagħmel dawk l-attivitajiet li tant kien iħobb, bħas-sajd. Fil-fatt, dan il-punt kien diskuss ukoll fis-sentenza **Philip Agius vs The AV Warehouse Limited [C 36143]**.

Fir-rigward tal-ammont tal-paga, l-Attur ippreżenta l-FS3's li jinsabu a fol. 158 sa 162 li jkopru s-snin mill-2015 sa 2017. Għaladarba l-inċident seħħ fis-sena

2016, il-Qorti ser tħares lejn dak li kien iddikjarat f'dik is-sena, anke għaliex l-attur ħadem sena sħiħa mas-soċjeta' Windmill Services Limited skond dak provdut mill-*employment history* (a fol.158 sa 162 u 280). F'dan is-sens, anke skond in-nota ta' sottomissjonijiet tal-Attur, dan jammonta għal **€15,233**.

Fir-rigward tal-*multiplier*, il-Qorti tqis illi d-data ta' meta l-attur weġġa' fuq ix-xogħol hija t-8 ta' Awwissu 2016 u twieled fis-sena 1987 b'dan illi kellu 29 sena meta weġġa' (a' fol 1 u 91 fost oħrajn). L-attur irid jaħdem sakemm jagħlaq 65 sena, u dan skond l-Att Dwar is-Sigurta' Soċjali, Kap. 318 tal-Liġijiet ta' Malta. Għaldaqstant, il-multiplier huwa ta' **36 sena**. Il-Qorti wkoll qieset li qabel l-inċident, l-Attur ma kien isofri minn xejn li seta' jqassarlu ħajtu, hekk kif ukoll kien diskuss fis-sentenza ***Philip Agius vs The AV Warehouse Limited [C 36143]***.

Fir-rigward tal-perċentwal tad-diżabilita', il-Qorti rat illi l-attur ġarrab żewġ tipi ta' ħsarat.

1. L-ewwel tip ta' ħsara hija fir-rigward tal-kirurgija plastika. F'dan ir-rigward, l-attur ippreżenta r-riżultanzi ta' Mr. Raymond Debono (a fol. 15 sa 17.) Mr. Raymond Debono xehed ukoll fis-26 ta' Ġunju 2020 illi “... *Il-persentaġġ tiegħi li nagħti fuq din jiġifieri bħala percentage disability bħala funzjoni tal-bniedem hemm 5% ... Imbagħad ma' dawk il-5% tad-disability tal-function, trid iżżid imbagħad tal-orthopeadic*” (a fol. 127). Spjega wkoll kemm hu l-perċentwal tal-iscaring iżda dan ma hux perċentwal ta' diżabilita'. Il-Qorti ħatret lil Ms. Juanita Parnis li

tispeċjalizza fil-kirurgija plastika u dan wara li qablu l-partijiet skond il-verbal datat 10 ta' Marzu 2022 (a fol. 182) fejn Ms. Juanita Parnis ippreżentat ir-rapport tagħha u kkonkludiet illi hemm wieħed fil-mija (1%) bħala perċentwali tad-diżabilita (a fol. 187). Biss pero', l-attur ippreżenta nota sabiex ikunu maħtura periti addizzjonali (a fol. 189). Il-periti addizzjonali ppreżentaw ir-rapport tagħhom fl-1 ta' Marzu 2024 fejn ikkonkludew illi *"A total percentage disability of 4% has been allocated. This does not include disability from an orthopaedic point of view"* (a fol. 298). Skond il-verbal datat 27 ta' Novembru 2024, *"Il-partijiet qed jiddikjaraw li ebda wieħed minnhom ma jrid jagħmel eskussjoni tal-periti addizzjonali"* (a fol. 300).

2. It-tieni tip ta' ħsara hija dik ortopedika. L-Attur kien mar ukoll għand Mr. Raymond Gatt fejn ippreżenta r-riżultanzi tal-istess espert mediku (fol. 18 sa 21 u irċevuti huma a fol. 23). Mr. Raymond Gatt, wkoll xehed illi *"... Dak is-7% li tajt jien huwa purament fuq il-ksur li kellu fuq l-akkża għax il-ksur tal-clevical ma kienx hemm diżabilita fiha ... Meta rajtu kien kellu problemi li kienu eżistenti l-akkża li ovvjament qabel l-incident ma' kellux"* (a fol. 143). Ikkonferma wkoll l-irċevuti (a fol. 23). Il-Qorti pero' ħatret lil Mr. Frederick Zammit Maempel li kkonkluda li *"mill-aspett ortopediku is-Sur Clayton Camilleri għandu diżabilita' permanenti stmata to 5% (ħamsa fil-mija). Dan ma jinkludix ir-riżultanzi u kwalunkwe diżabilita' mid-diversi ċikatriċi f'għismu, li jaqaw taħt lis-speċjalita' ta Plastic Surgery u għandhom jiġu rrapportati minn*

*espert f'dan il-qasam*" (a fol. 175).

Il-Qorti waslet għall-konklużjoni li t-total perċentwali minn dak analizzat hawn fuq huwa ta' **9%** li tikkonsisti f'4% dik li hija kirurġija plastika u 5% dik li hija ortopedika. Izda, il-Qorti qieset dak li ġie konkjuż fis-**Sentenza fl-ismijiet Brian Micallef v. Brian Tyre Services Limited u Noel Gauci tal-31 ta' Jannar 2014, Qorti tal-Appell** illi "*Skont il-ġurisprudenza, meta persuna ssofri diversi gradi ta' diżabbilita` permanenti għandu jiġi adoperat il-kriterju magħruf bhala weighted average, fejn id-diversi gradi ta' diżabbilita` permanenti riżultanti jiġu kkunsidrati in relazzjoni malpersuna fiżika sħiħa mingħajr ebda presunzjoni a priori li l-multipliċita` tal-feriti jiġu komputati komplessivament. Bil-weighted average għandu jittieħed bilanċ tar-riżultanzi talesperti mediċi biex dan ikun jirrifletti aħjar is-sitwazzjoni reali tad-danneġġjat (ara Cassar Pullicino noe et v. Xuereb et, deċiża minn din il-Qorti fl-20 ta' Frar, 2009).*" Għaldaqstant, il-weighted average huwa ta  $(4 \times 4) + (5 \times 5) = 41 / (5 + 4) = 4.5\%$ .

Il-Qorti trid ukoll issa tqis jekk jistax ikun hemm tnaqqis jekk ikun hemm *lump sum payment*. Il-Qorti tirreferi għas-sentenza **Stephen Dimech [K.I. 76349(G)] u martu Dolores Dimech [K.I. 76151(G)] għal kull interess li jista' jkollha vs Leighton Pisani [K.I. 451575(M)]** fejn il-Qorti hekk presjeduta kkonkludiet illi "*Huwa ukoll stabbilit, li mill-ammont likwidat iridu jitnaqqsu 20% li jirrapresentaw il-konsum mis-somma finali kieku dak dovut kien imħallas fil-ħin magħrufa bhala lump sum payment. L-ermenewtika*

*Sentenzjali lokali stabbiliet li dan l-ammont għandu jitnaqqas kemm-il darba l-Kawża ddum u li dan id-dewmien għandu jkun ikkalkolat mhux minn meta jseħh l-inċident iżda minn meta tiġi intavolata l-kawża. Il-Qorti għandha ukoll tikkonsidra jekk id-dewmien kienx ħtija tal-konvenut, allura ma jkunx hemm tnaqqis jew ħtija tal-Attur li allura għandu jkun hemm tnaqqis. Bħala prinċipju dawn il-Qrati jgħidu li għandu jkun hemm tnaqqis ta' żewġ perċentwali għal kull sentejn tnaqqis. L-ewwel sentejn ma għandhomx jittieħdu in konsiderazzjoni għaliex dan huwa meqjus raġjonevoli.”*

F'dan ir-rigward, il-Qorti setgħet tara li l-attur intavola din il-kawża fil-25 ta' April 2019 u għalaq il-provi tiegħu fit-18 ta' Jannar 2022 (a fol. 180). Pero', il-Qorti tqis ukoll illi kien hemm perjodu konsiderevoli tul dawk is-snin fejn kien hawn il-COVID u kien hemm restrizzjonijiet appożitu. Iżda, wkoll, il-Qorti setgħet tara li l-attur mhux dejjem għen sabiex il-proċess ma jitwalx inutilment, u dan per eżempju skond il-verbal datat 11 ta' Marzu 2024. Min-naħa l-oħra, il-Qorti tinnota li l-konvenuti damu iktar biex għalqu l-provi tagħhom, fejn fost oħrajn hekk kif jindika l-verbal datat 24 ta' Mejju 2022 (a fol. 188) u kienu infurmati u jafu sew bid-danni sofferti mill-attur iżda għażlu li ma jhallsux. Għaldaqstant, il-Qorti tqis illi fiċ-ċirkostanzi, għandu jkun hemm tnaqqis fil-lump sum payment. Il-Qorti ħarset fil-fatt ukoll lejn diversi sentenzi fuq dan il-punt, fosthom lejn is-**Sentenza fl-ismijiet Lawrence Camilleri (K.I. Nru. 110576M) u Joanne Camilleri -vs- Construct Furniture Company Limited tas-26 ta' Jannar 2022, Prim'Awla Qorti Ċivili.** Għalhekk il-Qorti tħoss li fiċ-ċirkostanzi l-lump sum payment għandu

jkun ta' 15%

Għaldaqstant, l-ammont ta' *lucrum cessans* għandu jibqa' ta' **€19,742** li gie kalkolat hekk: €15,233 x 36 (entrojtu x ħajja lavorativa) €548,388 – €109,677 (15% lump sum payment)<sup>1</sup> = €438,710 X 4.5% (rata ta' diżabilita') = €19742. Ma' dan l-ammont irid jiżdied **sitt mija u ħamsa u tletin Ewro (€635)** biex b'hekk l-ammont sħiħ ta' danni huwa ta' għoxrin elf, tlett mija, sebgħa u sebgħin ewro **(€20,377)**.

Iżda l-Qorti, kif b'hal dejjem għamlet f'dawn il-kawżi tirrikonoxxi li dan l-ammont ser jithallas illum u għalhekk ser ikun soġġett għall-erosjoni tal-inflazzjoni tal-prezzijiet biex mal-mhedda tas-snin jonqos mill-valur. Għalhekk il-Qorti "*at arm's length*" ma dan l-ammont għandha żżid tlett elef ewro (€3000) oħra biex jagħmlu tajjeb għall-inflazzjoni fil-prezzijiet.

### **Deċide**

Għaldaqstant għar-raġunijiet fuq imsemmija din il-Qorti qegħdha taqta' u tiddeċiedi l-kawża bil-mod segwenti:

**Tilqa l-ewwel talba tal-attur** u tiddikjara li l-attur sofrat danni minħabba l-inċident li seħħ nhar it-8 ta' Awwissu 2016 ġewwa l-fabbrika tas-soċjeta' Float Glass Limited ġewwa l-Qasam Industrijali tal-Marsa, mil-liema inċident l-esponenti qiegħed isofri debilita' permanenti.

---

<sup>1</sup> Korr. Awt. b'digriet datat 15 ta' April 2025

**Tilqa' t-tieni talba tal-attur** u tiddikjara u tiddeċiedi li s-soċjeta' konvenuta Windmill Services Limited (C72144) hija unikament responsabbli għal dan l-istess inċident.

**Tilqa' t-tielet talba tal-attur** u tillikwida d-danni sofferti mill-attur b'konsegwenza tal-imsemmi inċident fis-somma kumplessiva ta' erbgħa u għoxrin elf, sitt mija u għaxar ewro **(€24,610)<sup>2</sup>**

**Tilqa' r-raba' talba tal-attur** u tikkundanna s-soċjeta' konvenuta Windmill Services Limited sabiex tħallas id-danni hekk likwidati bl-imgħaxijiet legali minn din is-Sentenza sal-pagament effettiv.

**Tillibera mill-osservanza tal-ġudizzju** lil Ivan Zammit personalment, lis-soċjeta' Float Glass Limited, lil Carmel Abela personalment u lil Kyle Debono personalment.

Bl-ispejjeż jithallsu kollha mis-soċjeta' konvenuta Windmill Services Limited inkluż dawk tal-ittra uffiċjali bin-numru 2381/2018 datata 5 ta' Lulju 2018, fejn kopja tal-imsemmija ittra tinsab a fol. 27 tal-proċess, kif ukoll l-ispejjeż inkorsi mill-attur fir-rigward tar-rapporti mhejjija mill-esperti mediċi appuntati mill-Qorti, u liema huma hawn fuq imsemmija.

**Imħallef Toni Abela**

**Deputat Registratur**

---

<sup>2</sup> Korr. Awt. b'digriet datat 15 ta' April 2025